

RAMMEPLAN FOR FORDYPNINGSENHET I RELIGION OG ETIKK I FØRSKOLELÆRERUTDANNINGEN (10 VEKTTALL)

Fordypningsenhet i religion og etikk, 10 vektall, er en videreføring av og en fordypning i det faglig-pedagogiske studiet i religion og etikk (4 vektall) i førskolelærerutdanningen. Fordypningsenheten er primært rettet mot studenter i 3-årig førskolelærerutdanning, og kvalifiserer for pedagogisk arbeid med barn i de samme aldersgruppene som rammeplan for førskolelærerutdanning legger opp til. Enheten kan også nyttes som videreutdanning.

INNLEDNING

Om religion og etikk

Vår kultursituasjon er preget av mangfold både religiøst og etisk. Samtidig står kristendommen sterkt både i kulturliv og utdanning. Den kristne tro og tradisjon utgjør en dyp strøm i vår historie. Den preger livsnormer, forestillingsverden, språk og kunst.

Norsk skole og barnehage står - gjennom sin oppdragelse og opplæring - i en kristen og humanistisk tradisjon, der spørsmål om etikk, menneskesyn og grunnleggende verdier er viktige i hverdagen. Studiefaget skal derfor i dette lys drøfte utfordringer knyttet til skolens verdigrunnlag, til lærerrollen, til yrkesetikken og til opplærings- og oppdrageransvaret.

Planverkene for skole og barnehage forutsetter bruk av kulturtradisjoner både fra kristendommen, fra andre religioner og fra antikk og nyere humanistisk kultur av religiøs og sekulær karakter. Dette betyr at førskolelæreren forholder seg til en rik, men svært sammensatt kulturarv i oppdragelse og pedagogisk formidling. Barnehagen skal legge til rette for at barn kan få en god identitets- og personlighetsutvikling. Økt kulturelt, livssynsmessig og etisk mangfold stiller spesielle krav til førskolelæreren når det gjelder evne til å vurdere mangfoldet også ut fra et barneperspektiv.

Fordypningsenheten fører videre og supplerer et utvalg av emner fra det faglig-pedagogiske studiet i religion og etikk i lys av denne kultursituasjonen. Livssynsforskning er derfor relevant som vitenskapelig tilknytning sammen med mer tradisjonelle disipliner innenfor teologi, religionshistorie og filosofi. Disse fagene utgjør ett av enhetens faglig-sosiale ankerfester. Det andre ankerfestet er det sosiale fellesskapet og de kommunikasjonsformene som preger barnehagen og grunnskolens første årstrinn, og de spesielle utfordringer som dette reiser overfor vitenskapsfagene. Fellesskapet mellom voksne og små barn har et verdigrunnlag der barn anerkjennes som moralsk og religiøst likeverdige. Dette fellesskapet reiser både etiske og pedagogiske utfordringer når den voksne skal være oppdrager og kulturformidler, og barns og voksnes likeverd skal ivaretas. Tekster og tradisjoner med religiøst og moralsk innhold hører med til den kultur som skal formidles til barn. Samtidig skal barn og voksne kunne møtes i åpen, eksistensiell undring og skapende virksomhet også religiøst og moralsk. Både barneperspektivet og kjønnsperspektivet bør gjenspeiles i arbeidet med religion og etikk.

Den faglige forankringen og enhetens plassering i utdanningssystemet tilsier at kristendommen og andre religioner studeres ut fra sin egenart som kilde til og uttrykk for tro og liv, og at det legges vekt på å arbeide med hvordan barn kan utvikle personlig og kulturell identitet i et samfunn preget av livssynsmessig og kulturelt mangfold.

Fordypningen innebærer at det arbeides med forholdet mellom yrke og person i etikken, og at grunnlagsetiske spørsmål drøftes sammen med spørsmål om ansvarsrelasjoner og yrkesetiske regler.

Religion og etikk i opplæringsystemet

Mange har tidlig i livet fått møte ulike sider ved de livsområdene faget omfatter. Det kan ha skjedd i hjem og menighet, eller gjennom religion og etikk som læringsområde i barnehagen.

Religion og etikk er i rammeplan for barnehagen beskrevet både i sammenheng med barnehagens verdigrunnlag og innenfor et eget fagområde "Samfunn, religion og etikk". Barn skal ifølge rammeplan for barnehagen få hjelp både til å føle stolthet over egne religiøse og kulturelle røtter og forstå at andre barn og voksne kan gjøre det samme. Da er det viktig at også den voksne har et mest mulig reflektert forhold til eget religiøst og etisk ståsted. Både barn og voksne trenger å utvikle og utvide språket for religion, livssyn og moral.

I grunnskolen arbeider en med lærestoff fra disse livsområdene gjennom faget kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering. Dette skal så utgjøre grunnlaget for videre arbeid med religion og etikk i videregående opplæring. Mens barnehagen har en profil som vektlegger religion og etikk som en integrert del av oppdragelse, personlighetsutvikling og sosialisering, legges vekten i grunnskolefaget på systematisk opplæring gjennom arbeid med opplevelser, kunnskaper, holdninger og ferdigheter. Læreplanverket for grunnskolen legger vekt på både identitet og dialog. Faget kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering skal ivareta den enkelte elevs egen tilhørighet og samtidig fremme respekt for og evne til dialog mellom mennesker med ulike oppfatninger i tros- og livssynsspørsmål.

I videregående opplæring er religion og etikk et allment orienteringsfag, mens en på universitets- og høgskolenivå møter de samme fagfeltene igjen som forskningsbaserte vitenskapsfag. Ulike komponenter av faget finner en i varierende grad igjen i universitets- og høgskolefag som kristendomskunnskap, teologi, religionsvitenskap og religionshistorie. Det er også mulig å studere religion og kristendom ved folkehøgskoler og bibelskoler.

Religion og etikk i lærerutdanningen

I lærerutdanningen inngår faget religion og etikk i førskolelærerstudiet. I praktisk pedagogisk utdanning kan fagdidaktikk i religion, kristendomskunnskap, livssynskunnskap og filosofi tas som del av et studium innrettet mot undervisning på grunnskolens mellom- og ungdomstrinn, i videregående opplæring og på høgskolenivå. Dette bygger på høgre eller lavere akademisk grad i relevante fag.

Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering i allmennlærerstudiet er faglig og didaktisk orientert mot grunnskolefaget og læreplanverket for den 10-årige grunnskolen. Fagemnene og fagperspektivene, samt den tilhørende didaktiske tilnærmingen i skolefaget, står sentralt i utdanningen. Studiet i kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering er organisert som tre 10 vekttalls enheter som bygger på hverandre.

Denne fordypningsenheten i religion og etikk har et dobbelt sikte. Den skal gi fordypning i emner som angår verdigrunnlaget for all pedagogisk virksomhet i barnehagen og grunnskolens første trinn. Samtidig skal den gi førskolelærere økt kompetanse til å arbeide med religion og etikk som et fagområde.

Rammeplanen er bygget opp med følgende fire målområder:

- *barn og livstolkning*
- *kristne trossamfunn i Norge*
- *tros- og livssynssamfunn i Norge utenom kristendommen*
- *etikk*

Fagdidaktikk inngår i alle målområder.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utdype sin forståelse av barnehagens og skolens verdigrunnlag
- utvikle kunnskaper, holdninger og ferdigheter som forutsetning for å arbeide for og med barn i førskole- og småskolealder med religiøse og etiske spørsmål i samsvar med rammeplan for barnehagen og planverket for grunnskolen
- utvikle forståelse for den betydning som religion og etikk har for identitets- og personlighetsdanningen, inkludert kjønnsidentitet
- utvikle ferdighet i å utforske, vurdere og anvende tekster og bilder med tanke på barns religion og moral
- tilegne seg kunnskap om mangfoldet i den kristne tro og i andre religioner og livssyn i Norge, og evne til å anvende denne kunnskapen i dialog og med respekt for dette mangfoldet
- utvide sine kunnskaper om etisk tenkning og på grunnlag av dette utvikle yrkesetisk kompetanse
- utvikle evne til å reflektere over forholdet mellom egen tro og livssyn og profesjonaliteten i yrket.

Målområder

BARN OG LIVSTOLKNING

Barn er engasjert av livsspørsmål. Dette må tas på alvor i alle livets situasjoner. Målområdet

fokuserer på barns oppvekstvilkår når det gjelder muligheten til å utvikle personlig og kulturell identitet. Det legges vekt på de mulighetene for livstolkning som barn møter i skriftkulturen og massemedia. I noen familier og lokalsamfunn er religiøse tradisjoner en stor del av barns oppvekstmiljø, andre steder i liten grad. Å arbeide med barns livsspørsmål innebærer derfor også å kunne utforske kildene til livstolkning som ligger i bibeltekster og andre religiøse tekster.

Studentene skal kunne

- drøfte forholdet mellom hjemmets og barnehagens og skolens mandat når det gjelder religion og livssyn, og hvilke konsekvenser det har for samarbeid med foreldrene
- drøfte hvordan barn og voksne sammen kan arbeide med religion, livstolkning og moral
- vurdere litterære tekster og andre estetiske uttrykk og deres betydning i barnehagen som uttrykk for og kilde til livstolkning
- gjøre rede for hvordan bibeltekster og andre religiøse og andre livstolkningstekster kan forstås og anvendes i grunnskolens laveste trinn og i barnehagen
- drøfte barns religiøse og eksistensielle spørsmål i møte med sorg og krise
- gjøre rede for aktuelle religionssosiologiske og religionspsykologiske problemstillinger og vurdere deres betydning for barnehagen.

KRISTNE TROSSAMFUNN I NORGE

I barnehagen og skolen kan det være barn fra flere kristne trossamfunn. Målområdet fokuserer på spørsmål som reises i møtet mellom disse. Det er nødvendig å begrense studiet til et lite utvalg av trossamfunn, i tillegg til fordypning i luthersk kristendomsforståelse. Den romersk-katolske kirke bør være med på grunn av den plass den har i vårt lands historie. Pinsebevegelsen har elementer fra flere reformerte trostradisjoner. Disse to er også de to største kristne trossamfunnene i Norge utenom Den norske kirke. Faglig tilknytning for målområdet er kristen troslære, konfesjonskunnskap og økumenikk.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale lærepunkter i den lutherske konfesjon
- gjøre rede for hovedtrekk ved et utvalg andre kristne trossamfunn i Norge, deriblant den romersk-katolske kirke og pinsebevegelsen
- drøfte betydningen av økumenisk arbeid
- reflektere over ressurser og utfordringer som ligger i at barna møter ulike uttrykksformer for kristen tro i lære, ritualer og livsform
- vurdere kristendommens plass i barnehagen med tanke på samarbeid med hjem, skole og kristne trossamfunn
- arbeide fagdidaktisk med bibelfortellinger og sentrale emner innenfor kristen tro
- reflektere over synet på barnet i de ulike kristne tradisjonene.

TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN I NORGE UTENOM KRISTENDOMMEN

Vårt samfunn er preget av religiøst og livssynsmessig mangfold. Målområdet omhandler andre tros- og livssynssamfunn enn de kristne, og de tradisjoner og kilder til livstolkning de representerer. Emnet gir mulighet til teoretisk fordypning og fagdidaktisk refleksjon.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale trekk i minst to religioner eller religiøse bevegelser
- gjøre rede for hovedtanker i sekulærhumanismen og dens uttrykksformer i samfunnslivet
- reflektere over ressurser og utfordringer som ligger i møtet mellom flere religiøse og livssynsmessige tradisjoner, ritualer og livsformer
- vurdere og anvende tekster, estetiske uttrykk og tradisjoner knyttet til ulike religioner og livssyn i pedagogisk formidling
- reflektere over synet på barnet i ulike tradisjoner knyttet til ikke-kristne livssyn og religioner.

ETIKK

Barns læring av moral er en sammensatt prosess. Lek og vennskap, modellering og samtaler og en rekke ulike erfaringer inngår i denne prosessen. De voksnes væremåte og kvaliteten på relasjonene mellom voksne og barn er av avgjørende betydning for moralsk utvikling og læring. Etikk som eget målområde innebærer bevisst arbeid med alle de relasjonene som et menneske står i, til seg selv, til andre mennesker, til naturen og til Gud. Dette betyr også at vekselvirkningen mellom ulike verdsett i samfunnet, i hjemmene og i barnehagen kommer i fokus, og at en arbeider mot felles normer. Teknologiens betydning for moralske spørsmål må vies oppmerksomhet. Faglig tilknytning er både teologisk og filosofisk etikk.

Studentene skal kunne

- drøfte forholdet mellom etikk, religion og livssyn i et flerkulturelt samfunn
- identifisere og drøfte yrkesetiske problemer og dilemmaer
- gjøre rede for ulike perspektiver på etikkens begrunnelse
- reflektere over egen moral og etikk, og over forholdet mellom barns moral og voksnes moral og hvilke konsekvenser det har for arbeid i barnehagen
- drøfte og gjennomføre et temaarbeid knyttet til ett eller flere områdeetiske emner.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Fordi et studium av religion og etikk berører områder av eksistensiell og personlig karakter, er det viktig at studentene får gode muligheter til refleksjon. Det betyr at dialog bør ha stor vekt.

Det er ønskelig at undervisningen i målområde 2 og 3 omfatter ekskursionsjoner.

Studiet relateres i stor grad til rammeplan for barnehagen. Det tilsier at hvert målområde har elementer av didaktisk karakter. Pedagogisk praksis inngår i fordypningsenheten.

Studentene skal gjennomføre et prosjektarbeid i form av en fordypningsoppgave. Emne for oppgaven kan velges fra alle målområder. Prosjektarbeidet kan knyttes til praksisdelen av førskolelærerutdanningen.

Det er ønskelig med tverrfaglig samarbeid og at estetiske virkemidler, tekster og fortellinger i andre fag blir integrert i fordypningsenheten.

VURDERING

Høgskolens fagplan beskriver de oppgaver som skal være gjennomført og godkjent før studentene kan framstille seg til eksamen. Fagplanen klargjør hvorvidt fordypningsoppgaven skal være forprøve eller en del av eksamen og telle med i endelig karakter. Den beskriver også vektingen av målområdene.

Eksamensformen bestemmes av høgskolen.

Vurdering skal være i samsvar med lov om universiteter og høyskoler av 12. mai 1995.